

COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN

COM(93) 645 def.

Brussel, 14.02.1994

MEDEDELING VAN DE COMMISSIE

AAN DE RAAD, HET EUROPEES PARLEMENT EN HET ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITE

ENERGIE EN ECONOMISCHE EN SOCIALE SAMENHANG

INHOUDSOPGAVE

Bladzijde

SAMENVATTING EN CONCLUSIES

1b

De noodzaak de doelstelling van economische en sociale samenhang te integreren in het energiebeleid

De noodzaak van begeleidende maatregelen

Strategie en hoofdlijnen voor de ontwikkeling van begeleidende maatregelen

Conclusies

I. ANALYSE VAN DE ROL DIE ENERGIE KAN SPELEN BIJ DE VERSTERKING VAN DE ECONOMISCHE EN SOCIALE SAMENHANG

6

1. Raakpunten tussen energie, economie en economische en sociale samenhang

6

2. Effecten van het communautaire energiebeleid op de economische en sociale samenhang, en de noodzaak van begeleidende maatregelen

7

2.1. Continuïteit van de voorziening

2.2. Bevordering van de energie-efficiëntie en ontwikkeling van duurzame energiebronnen

2.3. Milieudoelstellingen

2.4. Totstandbrenging van de interne markt voor energie

2.5. De noodzaak van begeleidende maatregelen

3. Integratie van het energie-aspect in andere communautaire beleidssectoren

15

3.1. Milieubeleid

3.2. Landbouwbeleid

3.3. Vervoerbeleid

3.4. Onderzoekbeleid

3.5. Beleid inzake ruimtelijke ordening en regionale ontwikkeling

3.6. Beleid inzake werkgelegenheid en industriële veranderingen

3.7. Conclusies

II. UITVOERING VAN DE BEGELEIDENDE MAATREGELEN

20

Twee hoofdlijnen voor de ontwikkeling van begeleidende maatregelen

20

1. De hoofdlijn "Energiebeleid/Samenhang"

2. De hoofdlijn "Ander beleid/Energie/Samenhang"

Bijlagen

1. Tabellen met indicatoren inzake de relatie Energie/Samenhang

2. Samenvattingen van de programma's THERMIE, SAVE, ALTENER, JOULE, VALOREN, POSEIMA, REGEN, ENERGIEPLANNING

Begeleidende documenten

- A. Energie in grensoverschrijdend perspectief - DG XVII/TF-2 van
- B. Energie op het platteland, op de eilanden en in de ultraperifere regio's
- C. Energie en stadsmilieu - DG XVII/TF-2 van 30.09.1993

SAMENVATTING EN CONCLUSIES

De noodzaak om de doelstelling van economische en sociale samenhang te integreren in het energiebeleid

1. Een van de prioriteiten van het Verdrag betreffende de Europese Unie, dat daarmee aansluit bij de reeds in de Europese Akte opgenomen doelstellingen, is versterking van de economische en sociale samenhang om de discrepanties in de ontwikkeling van de verschillende landen en regio's van de Gemeenschap kleiner te maken; in een situatie van algemene groei zou de groei in de minst ontwikkelde landen en regio's meer steun moeten krijgen. Dit streven naar samenhang moet onderdeel worden van het totale beleid van de Gemeenschap, met name op de gebieden waar het beleid een horizontaal karakter heeft, in die zin dat het van invloed is op alle economische sectoren, alsmede op de levensstandaard van de respectelijke bevolkingen⁽¹⁾.
2. Het energiebeleid heeft zonder enige twijfel een dergelijke horizontale opzet en de uitvoering daarvan heeft een doorslaggevende invloed op de fundamentele parameters van economische en sociale samenhang, namelijk economische activiteit, milieu en levensstandaard. Nu er overal in Europa sprake is van aanhoudende werkloosheid, is het van essentieel belang bij de ontwikkeling van het energiebeleid volledig rekening te houden met de directe en indirecte werkgelegenheidseffecten, zowel in kwantitatief als in kwalitatief opzicht, van de op energiegebied gemaakte keuzes en plannen.
- 2bis. In feite refereert het vijfde Actieprogramma van de Gemeenschap op het gebied van milieu "Op weg naar een duurzame ontwikkeling" specifiek aan het belang van de energiesector wat betreft de duurzaamheid en bescherming met betrekking tot het milieu. Het programma erkent ook de speciale behoeften van de Cohesie gebieden met het oog op de duurzame groei waarin energie een belangrijke rol speelt. Bovendien wordt de sleutelrol der maatregelen op energiegebied door de strategie van de Commissie ter vermindering van de uitstoot van kooldioxide evenals de verplichtingen van de Gemeenschap en de Lid-Staten in de Kader-Conventie voor klimaatveranderingen benadrukt.^(1*)
3. De hoofddoelstellingen van het energiebeleid van de Gemeenschap bestaan erin de continuïteit van de voorziening te verzekeren, energie-efficiëntie en het gebruik van duurzame energiebronnen te bevorderen, de milieu-effecten te beperken en een interne markt voor energie tot stand te brengen, dit alles met de nodige aandacht voor regionale ontwikkeling en voor samenwerking met derde landen. De raakpunten tussen de nagestreefde versterking van de samenhang en de doelstellingen van het communautaire energiebeleid moeten dus worden bestudeerd, waarbij moet worden nagegaan op welke wijze deze doelstellingen beter op elkaar kunnen worden afgestemd.
4. De ontwikkeling van het energiebeleid voltrekt zich binnen een door aanzienlijke nationale, regionale en lokale verschillen gekenmerkte context. Bovendien zijn de landen en de regio's met een ontwikkelingsachterstand in het nadeel wat de toegang tot energie betreft, en hebben zij ook nog eens het laagste energierendement. Om via een betere integratie van de energiesystemen binnen het Europese grondgebied deze discrepanties te helpen verkleinen, moet het streven naar samenhang onderdeel worden van het energiebeleid en moet dit worden ontwikkeld tot een krachtig instrument om deze doelstelling te bereiken.

⁽¹⁾ Artikel 130A en 130B van het Verdrag betreffende de Europese Unie.

^(1*) COM(92)23 def., 27.3.1992, vol. II.

Noodzaak van begeleidende maatregelen

5. Tot dusver heeft de Gemeenschap in het kader van het structuurbeleid een aantal specifieke initiatieven op energiegebied ontplooid en heeft zij een begin gemaakt met het geven van een op samenhang gerichte oriëntering aan bepaalde maatregelen in het kader van het energiebeleid, inclusief wat betreft de O & O-aspecten; het gaat hierbij hoofdzakelijk om :

- versterking van de energie-infrastructuur in de meest achtergebleven gebieden (REGEN-programma) in het kader van de Structuurfondsen;
- verbetering van het energiebeheer, benutting van duurzame energiebronnen en bevordering van nieuwe energietechnologieën (programma's THERMIE, SAVE en ALTENER in het kader van het energiebeleid, JOULE in het kader van de O & O-programma's en VALOREN in het kader van de Structuurfondsen), en
- bevordering van energieprogrammering op regionaal en stedelijk niveau in het kader van het energiebeleid.

Bovendien heeft de Gemeenschap, binnen het communautaire bestek voor structurele bijstandsverlening van de Gemeenschap van de regio's wiens ontwikkeling achter loopt (doelstelling 1) en vanuit het oogpunt van het verbeteren van fundamentele economische infrastructuren, aan energie toegewezen 1.712 miljoen ECU voor de periode 1989-1993(1a).

6. De versnelling van het integratieproces en het feit dat ondanks alle inspanningen aanzienlijke discrepanties blijven bestaan, maken duidelijk dat deze maatregelen en initiatieven op energiegebied die een bijdrage kunnen leveren tot versterking van de samenhang, moeten worden geconsolideerd en uitgebreid, waarbij er naar moet worden gestreefd deze beter af te stemmen op de specifieke kenmerken van de regio's met een ontwikkelingsachterstand. Daartoe kunnen op communautair niveau middelen worden gevonden, maar ook de Lid-Staten en de betrokken regio's zelf moeten beseffen dat dit voor hen een prioriteit is.

7. Het gaat hier wel degelijk om toepassing van het subsidiariteitsbeginsel, in die zin dat :

de Lid-Staten en de regio's :

- het energie-aspect in hun programma's voor regionale ontwikkeling moeten integreren;
- de nodige regelingen moeten vaststellen, en
- de nodige financiële middelen moeten vrijmaken voor de uitvoering van maatregelen die gericht zijn op vermindering van de verschillen in beschikbaarheid van energie. Daarbij kan in voorkomend geval gebruik worden gemaakt van de mogelijkheden waarover de Gemeenschap beschikt, niet alleen wat de financiering aangaat, maar ook wat betreft know-how, technologie en organisatie van de samenwerking tussen de minder ontwikkelde regio's onderling en tussen deze regio's en de meer welvarende gebieden.

Van haar kant moet de Gemeenschap een strategie uitstippelen en de nodige begeleidende maatregelen ontwikkelen om via de energievoorziening bij te dragen tot versterking van de samenhang. Deze verplichting is gebaseerd op de volgende twee elementen :

(1a) Zie SEC(92)1327 van 1.7.1992.

- de noodzaak van een communautair optreden (artikel 3b, tweede alinea, van het Verdrag betreffende de Europese Unie) vloeit voort uit een van de hoofddoelstellingen van dit Verdrag, namelijk economische en sociale samenhang;
- de aard (het type) en de intensiteit van de op communautair niveau voorgestelde maatregelen beantwoorden aan het proportionaliteitscriterium, dat impliciet vervat is in het subsidiariteitsbeginsel (zie artikel 3b, derde alinea, van het Verdrag). Het betreft hier namelijk :
 - * aanbevelingen aan de Lid-Staten en aan de regio's;
 - * bevordering van grensoverschrijdende en interregionale samenwerking;
 - * financiële steun, zowel als onderdeel van de programma's in het kader van het communautaire energiebeleid alsook uit de Structuurfondsen.

Strategie en hoofdlijnen voor de ontwikkeling van begeleidende maatregelen

8. In deze mededeling wordt een strategie voorgesteld om de doelstelling van economische en sociale samenhang in het energiebeleid te integreren en terzelfdertijd het energiebeleid te gebruiken als handvat voor de versterking van deze samenhang. Deze strategie bestaat in :

- (i) de ontwikkeling van een alomvattende aanpak voor het bestuderen van de raakvlakken tussen energie en samenhang, met het accent op de rol die energie kan spelen bij versterking van de samenhang, zowel binnen het energiebeleid alsook in het kader van andere beleidstakken (regionale ontwikkeling, gemeenschappelijk landbouwbeleid, milieu, vervoer, onderzoek, sociaal beleid);
- (ii) de invoering van een reeks begeleidende maatregelen met betrekking tot energie-infrastructuur, energie-efficiëntie en benutting van het eigen potentieel van de regio's.

9. De tenuitvoerlegging van deze strategie moet verlopen langs twee hoofdlijnen :

* de hoofdlijn "energiebeleid/samenhang", waarbij het aspect samenhang in het energiebeleid wordt geïntegreerd via :

- de programma's die in het kader van dit beleid zijn ontwikkeld of worden voorbereid, namelijk de programma's voor energiebeheer en ontwikkeling van energietechnologie (THERMIE, SAVE, ALTENER, JOULE, energieprogrammering op regionaal en stedelijk niveau), en
- de totstandbrenging van een interne markt voor energie en de ontwikkeling van transeuropese energienetten (zie titel XII van het Verdrag betreffende de Europese Unie).

* de hoofdlijn "ander beleid/energie/samenhang", waarbij het accent ligt op de mogelijkheden van energie om als onderdeel van de overige beleidssectoren te fungeren als instrument voor het verwezenlijken van samenhang :

- enerzijds via een coherente uitvoering van de begeleidende maatregelen op energiegebied, en
- anderzijds door te bevorderen dat rekening wordt gehouden met energieprojecten in de programma's voor ontwikkeling van de regio's die in aanmerking komen voor maatregelen in het kader van het structuurbeleid van de Gemeenschap en door eventueel elementen uit de energiesfeer te integreren in nieuwe communautaire initiatieven. Deze elementen zouden met name betrekking hebben op :

- "Energie in grensoverschrijdend perspectief", daar moet worden gezorgd voor de nodige coördinatie van de maatregelen tussen de grensgebieden, om deze in staat te stellen het beheer van hun energietransport en -distributienetten te rationaliseren en hun eigen potentieel beter te benutten;
- "Energie en het platteland, de eilanden en de ultraperifere gebieden", aangezien verbetering van de beschikbaarheid van energie en benutting van het eigen potentieel daar belangrijke factoren zijn voor de diversifiëring van de economische activiteit, en
- "Energie en het stadsmilieu", hetgeen wordt gerechtvaardigd door de wisselwerkingen tussen energie, milieu en economie en de effecten daarvan op de levensomstandigheden. Steden, met name in minder ontwikkelde gebieden, ondervinden vaak moeilijkheden om hun energievoorziening te verbeteren en te diversifiëren en kunnen niet altijd voldoende aandacht besteden aan energiebeheer. In dit verband dient te worden gewezen op het belang van planning, aanleg en onderhoud van de infrastructuur voor energiedistributie (naar gelang van het geval gas, elektriciteit, stadsverwarmingsnetten), energiebeheer en exploitatie van plaatselijke energiebronnen, met name duurzame bronnen en afvalstoffen.

Conclusies

10. Met deze mededeling wordt beoogd een alomvattende benadering van de problematiek energie/communautaire samenhang voor te stellen. Zij is door de Commissie opgesteld op basis van studies, bezinningsrondes met de betrokken kringen, de ervaring met en de evaluatie van de communautaire programma's, alsook rekening houdend met de gesprekken die zijn gehouden naar aanleiding van de door haar georganiseerde conferenties in juni 1992 in Lissabon over het thema "Energie en de economische en sociale samenhang in de Gemeenschap" en in juli 1993 in Milaan over het thema "De regio's en energie".

Het betreft hier hoofdzakelijk een bezinnings- en informatiestuk dat bedoeld is om stof te leveren voor de besprekingen die zullen moeten worden gehouden met het oog op de besluiten die de Gemeenschap en de Lid-Staten in de toekomst zullen moeten nemen, op het gebied van energiebeleid en energieprogramma's, programma's voor regionale ontwikkeling of andere programma's of met betrekking tot het gebruik van de Structuurfondsen.

De Commissie zendt dit document toe aan de Raad, het Europees Parlement en het Economisch en Sociaal Comité, en het Comité van de Regio's en nodigt de Raad uit om :

- a) nota te nemen van de analyse van de Commissie en van haar voornemen om :
- * ervoor te zorgen dat versterking van de economische en sociale samenhang als doelstelling wordt opgenomen in de in het kader van het communautaire energiebeleid ontwikkelde maatregelen;
 - * erop toe te zien dat de mogelijkheden van de factor energie als instrument voor bevordering van de samenhang in de overige beleidssectoren van de Gemeenschap aan bod komen;
 - * de elementen in de energiesfeer, zoals die genoemd in punt 9 hierboven, eventueel te integreren in de nieuwe communautaire initiatieven waarbij de structuurfondsen worden ingeschakeld;
- b) de Lid-Staten aan te bevelen het element "energie" te integreren in hun plannen en programma's voor regionale ontwikkeling.

* * *

1. ANALYSE VAN DE ROL DIE ENERGIE KAN SPELEN BIJ DE VERSTERKING VAN DE ECONOMISCHE EN SOCIALE SAMENHANG

1. Raakpunten tussen energie, economie en economische en sociale samenhang

Een onmisbare voorwaarde voor economische ontwikkeling en sociale vooruitgang is de beschikbaarheid van energiebronnen die de mens in staat stellen te produceren, handel te drijven en te voorzien in de behoeften die voortvloeien uit de verbetering van zijn levensomstandigheden. Energie en ontwikkeling zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden, maar hun onderlinge relatie ontwikkelt zich in de loop van de tijd, afhankelijk van de wijzigingen die optreden in de economische en sociale structuren, die op hun beurt bepaald worden door een aantal uiteenlopende factoren zoals technische vooruitgang, internationale betrekkingen, de politieke en institutionele context en onze houding tegenover het milieu. In het perspectief van de economische ontwikkeling kan energie uit verschillende gezichtspunten worden beschouwd :

- zij is een produktiefactor en als zodanig mede bepalend voor het concurrentievermogen van de bedrijven;
- zij is het werkterrein van een hele reeks sectoren die een belangrijk aandeel van de nationale economieën en het internationale handelsverkeer voor hun rekening nemen en heeft als zodanig aanzienlijke effecten op de werkgelegenheidssituatie⁽²⁾;
- zij voorziet in bepaalde fundamentele behoeften van de bevolking en haar beschikbaarheid is bepalend voor de levensstandaard;
- zij is de oorzaak van veel milieuproblemen, en soms ook gezondheidsproblemen.

Onder welke invalshoek de energieproblematiek ook wordt benaderd, steeds blijkt deze in nauw verband te staan met de verschillende parameters waaraan de economische en sociale samenhang kan worden afgemeten : economische activiteit, milieukwaliteit en levensstandaard.

Wij kunnen niet anders dan constateren dat de minst ontwikkelde regio's van de Gemeenschap er op energiegebied het slechtst afkomen :

- zij liggen in de landen met de hoogste energie-afhankelijkheid⁽²⁾. Voor Portugal, Griekenland, Ierland, Spanje en Italië bedraagt de mate van afhankelijkheid tussen 85 en 65 %, hetgeen veel hoger is dan het gemiddelde voor de Gemeenschap (50 %), waarbij in Griekenland, Portugal en Italië deze afhankelijkheid vooral betrekking heeft op de olievoorziening (Nederland 60 %, tegen 36 % voor de Gemeenschap als geheel)⁽³⁾;
- zij kennen het laagste energieverbruik per hoofd van de bevolking (1 à 2,5 toe/jaar/inwoner tegen 3,4 toe voor de hele Gemeenschap) wegens een lagere produktie van goederen en diensten, een doorgaans gunstig klimaat en de beperkte koopkracht van hun inwoners, waarvan het uitrustingsniveau

(2) Zie bijlage 1, tabel 1 (indicatoren inzake de relatie energie/samenhang) en 1 bis (werkgelegenheid in de energie-sector).

(3) Griekenland, Portugal, Italië, Ierland en Spanje importeren vrijwel alle olie die zij verbruiken.

(elektrische huishoudelijke apparaten, auto's, verwarmings- of klimaatregelingssystemen, enz.) lager is dan het communautaire gemiddelde;

- hun energieverbruik is minder efficiënt⁽⁴⁾ hoofdzakelijk wegens hun technologische achterstand en een minder gediversifieerde energievoorziening⁽⁵⁾. Deze lagere energie-efficiëntie is de hoofdoorzaak van hun hoge energie-intensiteit (toe/BBP-eenheid), die over het algemeen boven het niveau in de meest ontwikkelde landen van de Gemeenschap ligt;
- Zij hebben slechts een beperkte of in het geheel geen toegang tot de grote gekoppelde netten (voor elektriciteit en vooral aardgas), waardoor diversificering van de energievoorziening wordt afgeremd en de consumenten niet over energie van hoge kwaliteit kunnen beschikken.

Deze voor de minst ontwikkelde regio's van de Gemeenschap nadelige energiesituatie is terzelfdertijd een van de oorzaken en een van de gevolgen van hun ontwikkelingsachterstand. Een energiebeleid dat ook gericht is op versterking van de economische en sociale samenhang, m.a.w. dat beoogt alle landen en regio's van de Gemeenschap een voldoende ontwikkelingsniveau te garanderen, moet ervoor zorgen dat iedereen kan rekenen op een continue en gediversifieerde energievoorziening van hoge kwaliteit tegen een redelijke prijs. Een dergelijk beleid moet op de lange termijn voorzien in een coherent beheer van het complexe krachtenveld van acties en interacties tussen energie en economie, energie en milieu, alsook tussen energie en het ontstaan van activiteit en van bevolkingsconcentraties op bepaalde plaatsen.

2. Effecten van het communautaire energiebeleid op de economische en sociale samenhang, en de noodzaak van begeleidende maatregelen.

De hoofddoelstellingen van het communautaire energiebeleid zijn voor de hele Gemeenschap het verzekeren van de continuïteit van de voorziening tegen redelijke kosten, het terugdringen van de milieu-effecten van de energiesystemen, de totstandbrenging van de interne markt voor energie, het bevorderen van energie-efficiëntie en het gebruik van hernieuwbare energiebronnen en daarnaast het leveren van een bijdrage aan regionale ontwikkeling en aan de samenwerking met derde landen.

De verwezenlijking van deze verschillende doelstellingen heeft in veel gevallen uiteenlopende effecten op de economische en sociale samenhang, hetgeen blijkt uit het volgende :

2.1. De continuïteit van de voorziening vergt in de eerste plaats een betere benutting van de energiereserves van de Gemeenschap en een grotere verscheidenheid, zowel wat betreft de gebruikte energievormen als de

-
- (4) Per sector kan worden geconstateerd (bij voorbeeld aan de hand van een vergelijking van de databanken in de verschillende landen op basis van de MEDEE- en MURE-modellen die in het kader van de door DG XII geleide programma's zijn ontwikkeld) dat voor het leveren van een zelfde dienst (goederenvervoer), de vervaardiging van een zelfde produkt (bij voorbeeld staal, aluminium) of de bevrediging van een zelfde behoefte (verwarming), in de minst ontwikkelde landen van de Gemeenschap meestal meer energie wordt verbruikt.
 - (5) Consumenten die niet over bepaalde energievormen kunnen beschikken (bij voorbeeld aardgas in Portugal) zijn gedwongen te kiezen voor een minder efficiënte energievorm (bij voorbeeld elektriciteit voor verwarming).

oorsprong daarvan, en geldt vooral voor aardgas en aardolie, waarvan de Gemeenschap grote hoeveelheden invoert. Een tweede voorwaarde voor continuïteit is het aanleggen van strategische voorraden (hoofdzakelijk olie) vanwege het steeds aanwezige risico van een crisis in de bevoorrading. Tenslotte moeten ook de netten en de koppelingen daartussen (hoofdzakelijk gas en elektriciteit) worden versterkt en uitgebreid, aangezien deze een betere toegang tot de beschikbare reserves en capaciteit mogelijk maken, en moeten tevens maatregelen worden genomen om ook aan de vraagzijde een grotere flexibiliteit tot stand te brengen.

Deze verschillende elementen van een op continuïteit van de voorziening gericht beleid hebben uiteenlopende consequenties voor de versterking van de samenhang :

- een betere benutting van de eigen energiebronnen kan alleen dan over de hele linie gunstig zijn voor de minder ontwikkelde gebieden wanneer deze leidt tot welvaart en werkgelegenheid zonder dat schade aan het milieu wordt toegebracht;
- het aanleggen van strategische voorraden brengt aanzienlijke investeringen en kosten met zich mee die verhoudingsgewijs zwaarder drukken op de minder ontwikkelde landen om de reeds aangehaalde redenen (een groter aandeel van olie en gas, een grotere energie-afhankelijkheid en een energie-intensievere BBP);
- het feit dat in de minder ontwikkelde regio's de uitbreiding en versterking van de netten en de koppelingen daartussen in het algemeen bevorderlijk is voor een verbetering van de levensstandaard en voor economische groei. De beschikbaarheid van elektriciteit van hoge kwaliteit of van aardgas stelt huishoudens en bedrijven in de tertiaire sector in staat gebruik te maken van de qua doeltreffendheid, prijs en comfort meest geschikte apparatuur, zorgt voor een betere prijs/kwaliteitverhouding en heeft zodoende een gunstig effect op het concurrentievermogen.

Deze uitbreiding en versterking van de netten en de koppelingen daartussen vereist hoge investeringen en, wegens het aanvankelijk lage verbruik in de minder ontwikkelde gebieden, is er over het algemeen slechts op middellange en lange termijn zicht op economische levensvatbaarheid. Dergelijke investeringen zijn dus weinig aantrekkelijk voor particuliere bedrijven. Anderzijds beschikken de Lid-Staten en de betrokken gebieden zelf niet over de nodige middelen om deze integraal voor hun rekening te nemen. Daarom is voorzien in de mogelijkheid dat de Gemeenschap, wanneer dergelijke investeringen economisch potentieel hebben, in de financiering daarvan deelneemt (bij voorbeeld via het REGEN-programma).

De Gemeenschap is zich er echter van bewust dat door een te forse subsidiëring van de netten de benutting van de regionale of lokale energiebronnen in het gedrang kan komen (zo kan een hoge subsidie voor een gasnet in een plattelandsgebied een distributeur in staat stellen zijn gas te verkopen tegen een prijs waardoor het kan concurreren met hout, hetgeen het einde kan betekenen van de exploitatie van hout als energiedrager).

Verder dient de uitbreiding van de energienetten rekening te houden met de mogelijke synergieën met andere netten, in het bijzonder die van het transport en van de telecommunicatie, om de kosten van de infrastructuur te verminderen, wat een beperking vormt op de invloeden op het milieu.

2.2. Bevordering van de energie-efficiëntie en ontwikkeling van duurzame energiebronnen dragen bij tot een versterking van de economische en sociale samenhang, en wel om de volgende redenen :

- zij zorgen voor economische activiteit en dus voor toegevoegde waarde en werkgelegenheid. In veel gevallen zijn de benutting van duurzame energiebronnen en investeringen in energie-efficiëntie aantoonbaar bevorderlijk voor de vervanging van exploitatiekosten (externe energieaankopen) door investeringen in de betrokken regio's zelf en door onderhoudskosten (hetgeen hoofdzakelijk de plaatselijke werkgelegenheid ten goede komt). Voorts wordt door het energiebeslag van de economische activiteit te verminderen het concurrentievermogen van de plaatselijke bedrijven opgevoerd.
- de milieukwaliteit en de levensstandaard worden erdoor verbeterd. Elke ton olie-equivalent (toe) die wordt uitgespaard draagt bij tot het beperken van de groei van de vervuiling door het niet in verkeer brengen van olieproducten, en per geproduceerde toe zijn de milieu-effecten voor duurzame energiebronnen het geringst, zij het nog steeds niet te verwaarlozen. Een aantal van deze energiebronnen maakt het tevens mogelijk energie van hoge kwaliteit te leveren op plaatsen die niet op de netten kunnen worden aangesloten (bij voorbeeld door toepassing van zonnecellen), en een rationeel energiegebruik helpt vaak de leefomgeving van de bevolking aangenamer te maken (bij voorbeeld een behaaglijke binnentemperatuur door een goede isolatie van de woningen);
- de meeste minder ontwikkelde regio's van de Gemeenschap hebben een aanzienlijk energiepotentieel, hoofdzakelijk wat duurzame energiebronnen betreft, en hoewel het huidige aandeel daarvan in de energievoorziening niet te verwaarlozen is (ook al wordt daar vaak geen melding van gemaakt in de statistieken), zijn er nog aanzienlijke onontgonnen reserves.

Energie-efficiëntie en de ontwikkeling van duurzame energiebronnen vereisen hoge investeringen, ook in mensen (passende opleidingen op energiegebied); een extra obstakel voor de minder ontwikkelde regio's is dat technieken en know-how moeten worden verworven die niet altijd vlot beschikbaar zijn. Daarom zijn programma's zoals THERMIE en de daaraan voorafgaande demonstratieprogramma's ontwikkeld om deze problemen in de hele Gemeenschap te overwinnen, maar wij moeten constateren dat deze in het algemeen weliswaar een gunstig effect hebben gehad, maar dat zij in de gebieden met de grootste achterstand minder doeltreffend zijn gebleken. Het leeuwedeel van de financiële steun voor de in het kader van de demonstratieprogramma's en thans van het THERMIE-programma ondersteunde projecten, vloeit naar de ontwikkelde regio's⁽⁶⁾, en wat de geselecteerde projecten betreft, wordt in de minder ontwikkelde regio's een hoger percentage projecten niet afgemaakt. Ook dient erop

(6) Meer dan 2/3 van de financiële steun is gebruikt in buiten de doelstellingen 1, 2 en 5b vallende regio's (zie "Thermie en de economische en sociale samenhang", EVE/ADEME, een in opdracht van de CEE/DG XVII opgesteld document, september 1992).

te worden gewezen dat bij de daadwerkelijk in die regio's uitgevoerde projecten sprake is van een sterke, uit meer ontwikkelde regio's afkomstige innovatieve component die niet altijd optimaal op de behoeften is afgestemd of de beste kansen biedt op een krachtig uitstralingseffect.

De obstakels waarop de uitvoering van dergelijke projecten in de minder ontwikkelde regio's stuit, hebben hoofdzakelijk te maken met :

- het geringere concurrentievermogen⁽⁷⁾ van de plaatselijke energiebronnen vergeleken met "gecentraliseerde" energie (gas, via het net geleverde elektriciteit, aardolieprodukten, steenkool), dat vaak verband houdt met de prijs^(7*), maar ook met het gebrek aan know-how van de regionale en lokale bedrijven, dat tot uiting komt in te hoge investeringskosten, problemen met de betrouwbaarheid van de installaties en extra moeilijkheden bij de financiering⁽⁸⁾ van projecten voor energie-efficiëntie of voor de benutting van duurzame energiebronnen;
- de moeizame verspreiding van technologieën in deze regio's door een gebrek aan kennis van de potentiële markten, een minder goede voorlichting van de gebruikers, alsook het geringere regionale en lokale vermogen om op nieuwe technologieën over te schakelen wegens het beperkte aantal deelnemers aan het economische leven dat over de nodige technische bekwaamheid beschikt om zich op de hoogte te stellen, plannen te maken en deze vervolgens uit te voeren;
- slecht aangepaste institutionele en juridische kaders, waardoor het potentieel van die regio's niet altijd optimaal kan worden benut. Te zelden zijn er instanties voorhanden (zoals de Franse "Agences régionales de l'énergie") die tot taak hebben de exploitatie van de aanwezige mogelijkheden te organiseren en bovendien doen zich soms situaties voor waarin de exploitatie van bepaalde energiereserves of potentieel winbare energiebronnen geheel of gedeeltelijk onmogelijk wordt gemaakt door monopolies⁽⁹⁾ (waterkracht, windkracht of warmte/krachtkoppeling).

(7) Gemeten aan de hand van een vergelijking tussen de kosten voor levering aan de consument per uit lokale bronnen geproduceerde energie-eenheid (bij voorbeeld zonne-energie, zowel thermisch als fotovoltaïsch) en per uit "klassieke" energiedragers gewonnen energie-eenheid (bij voorbeeld gas, elektriciteit, aardolieprodukten). In dit verband dient erop te worden gewezen dat de consument zich bij zijn keuze niet alleen laat leiden door een kostenvergelijking, maar dat hij daarnaast ook de kwaliteit van de dienstverlening (bij voorbeeld betrouwbaarheid van de uitrusting) of eventuele subsidies (zie 2.1.), die van invloed kunnen zijn op de economische afweging, in zijn overwegingen betreft.

(7*) In de consumentenprijzen komen de milieukosten van de energiewinning meestal niet tot uiting.

(8) Zo stuiten projecten voor rationalisatie van het warmtegebruik in openbare gebouwen (ziekenhuizen, scholen, enz.), die op papier zeer rendabel zijn (met terugverdientijden van soms minder dan één jaar) op begrotingsbeperkingen en op het ontbreken van financiering door derden.

(9) Verslag van de Commissie aan de Raad over de ontwikkeling van de samenwerking tussen de openbare elektriciteitsbedrijven en zelfopwekkers van elektrische energie (SEC(92)1411, 27 juli 1992, waaruit blijkt dat de in bepaalde landen aan zelfstandige of autonome elektriciteitsproducenten geboden condities een economische exploitatie van de capaciteit of het potentieel in die sector niet mogelijk maken.

- 2.3. **De milieu-regelingen en de onderzoek-, demonstratie- en ontwikkelings-programma's** waarmee wordt beoogd de door energiesystemen veroorzaakte hinder te verminderen, dragen bij tot een verbetering van de milieukwaliteit in alle regio's van de Gemeenschap en als gevolg daarvan van de volksgezondheid, en zijn in die zin een factor die bevorderlijk is voor de samenhang.

De door de Commissie⁽¹⁰⁾ voorgestelde strategie ter vermindering van de uitstoot van kooldioxide (CO₂) voorziet de invoering van een kool/energie heffing. Deze heffing is bedoeld als een van de maatregelen die genomen dienen te worden om de energie-efficiëntie en het gebruik van schone en duurzame energie te doen stijgen samen met SAVE en ALTENER, waarbij de economische activiteit, werkgelegenheid en energieveiligheid wordt verhoogd om zo de milieukwaliteit te verbeteren^(10*). Om er zeker van te kunnen zijn dat de milieumaatregelen in de energiesector niet strijdig zijn met de doelstellingen inzake samenhang, zullen in de regio's met een ontwikkelingsachterstand de overige componenten van de op vermindering van de CO₂-uitstoot gerichte strategie moeten worden versterkt, namelijk bevordering van de energie-efficiëntie, ontwikkeling van duurzame energiebronnen en een efficiënt aardgasgebruik.

- 2.4. **De totstandbrenging van de interne markt voor energie** moet het mogelijk maken meer profijt te trekken van de complementariteit van de tot dusver nog te sterk gecompartmenteerde energiesystemen, de kostenstructuur te verbeteren en de produktie, het transport en de distributie van energie te rationaliseren. Op termijn zullen de kosten van de energievoorziening dalen⁽¹¹⁾ voor de meeste bedrijven en andere afnemers in de Gemeenschap. Deze prijsdalingen zullen echter niet in gelijke mate ten goede komen aan alle landen en regio's van de Gemeenschap. Zo zullen :

- sommige minder ontwikkelde regio's en gebieden (hoofdzakelijk plattelandsgebieden, eilanden en ultraperifere gebieden) nog steeds niet op het aardgasnet kunnen worden aangesloten, daar de investeringen die nodig zijn voor uitbreiding van de infrastructuur, zelfs indien deze worden gesubsidieerd, gezien het geringe verbruik en de afstanden die moeten worden overbrugd, niet gerechtvaardigd zijn;
- de grootverbruikers in de minder ontwikkelde regio's, doordat zij op afgelegen lokaties zijn gevestigd, slechts in mindere mate profiteren van relatieve prijsdalingen voor gas- en elektriciteit. De Ierse, Portugese, Griekse, Zuidspaanse en Zuiditaliaanse industriëlen zullen bij voorbeeld meer moeilijkheden ondervinden⁽¹²⁾ dan hun collega's in de overige regio's van de Europese Gemeenschap om hun gas-of elektriciteitsvoorziening te diversifiëren;

(10) Voorstel voor een richtlijn van de Raad tot invoering van een heffing op de uitstoot van kooldioxide en op het gebruik van energie (COM(92)226 def. van 27.5.1992).

(10*) Zie ook het Witboek van de Commissie "Groei, Concurrentievermogen, Werkgelegenheid (COM(93)700 def. van 5.12.1993).

(11) In die zin dat, bij een gegeven prijspeil voor energiegrondstoffen (en een uniforme belasting op energieprodukten in de hele Gemeenschap), de door de afnemer te betalen prijs lager zal zijn dan wanneer er geen interne markt bestond.

(12) Aangezien zij verder verwijderd zijn van de elektriciteitscentrales of van de terminals of opslagplaatsen voor aardgas, zullen zij zich moeilijker kunnen bevoorraden bij buitenlandse leveranciers.

- de liberaliseringstendensen op de markt voor aardolieprodukten (die het merendeel van het verbruik in de regio's met een ontwikkelingsachterstand uitmaken) de concurrentie verscherpen en de distributeurs dwingen tot een steeds verder doorgedreven rationalisatie die uiteindelijk zal leiden tot een daling, die nu reeds voelbaar wordt, van het aantal verkooppunten in dunbevolkte gebieden die ver van de hoofdwegen liggen. De afnemers zullen dan extra kosten moeten maken (transporttijd, brandstof) om zich te bevoorraden en bovendien zullen ook de verkoopprijzen hoger zijn dan in dichterbevolkte gebieden.

Het ziet er dus naar uit dat voor de minder ontwikkelde regio's van de Gemeenschap en meer bepaald de plattelandsgebieden, eilanden en ultraperifere gebieden, de interne energiemarkt op korte termijn niet noodzakelijk tot minder grote verschillen in de situatie van de energievoorziening zal leiden.

- 2.5. De noodzaak van begeleidende maatregelen : uit deze analyse blijkt dat de concrete invulling van het communautaire energiebeleid een over het geheel genomen positief effect kan hebben op de versterking van de economische en sociale samenhang indien in de minder ontwikkelde gebieden maatregelen die gericht zijn op versterking van deze samenhang worden ondersteund. Deze begeleidende maatregelen hebben hoofdzakelijk betrekking op de volgende drie kernthema's : (zie intermezzo's
- nr. 1 : effecten van de doelstellingen van het energiebeleid op de samenhang en voorgestelde begeleidende maatregelen;
 - nr. 2 : specificaties van de voorgestelde begeleidende maatregelen)
- uitbreiding en verbetering van de transport- en distributienetten voor aardgas en elektriciteit, inclusief de koppelingen tussen de Lid-Staten en derde landen^(12a);
 - bevordering van energie-efficiëntie;
 - benutting van het eigen energiepotentieel, hoofdzakelijk in de sfeer van duurzame energiebronnen.

(12a) Elektriciteit en aardgas transmissieinfrastructuren in de Gemeenschap - Bericht van de Commissie aan de Raad (SEC(92)553 van 27.3.1993)

INTERMEZZO nr 1.

Effecten van de doelstellingen van het energiebeleid op de samenhang en voorgestelde begeleidende maatregelen

Effecten op de samenhang en Doelstel- voorgestelde lingen van maatregelen het energie-beleid	Gunstige consequenties voor de minder ontwikkelde regio's en gebieden	Nadelige consequenties voor de minder ontwikkelde regio's en gebieden	Voorgestelde begeleidende maatregelen ter versterking van de samenhang
Continuïteit van de voorziening	- Continuïteit in de economische sector en diversifiëring - Extra werkgelegenheid (b.v. aanleg en onderhoud van de netten)	- Grote financiële behoeften voor de netten - Kosten van de buffervoorraden	- Verhoging van de energie-efficiëntie - Ontwikkeling van het eigen potentieel - Steun voor uitbreiding van de netten
Bevordering van de energie-efficiëntie en van de eigen energiebronnen (met name duurzame energie) om tot een duurzame ontwikkeling bij te dragen	- Extra economische activiteit, dus werkgelegenheid - Verbetering van het milieu en van de levensstandaard	- Hoge investeringsbehoeften - Minder snel resultaten en hogere kosten	- Steun voor het bepalen van het potentieel, verspreiding van technologie, financiering van projecten; gedifferentieerde toepassing van de communautaire programma's THERMIE SAVE, ALTENER, JOULE,
Vermindering van de door de energiesystemen veroorzaakte hinder	- Verbetering van het milieu en van de levensstandaard	- Hogere kosten voor de betrokken maatregelen in deze gebieden	- Ontwikkeling van het eigen potentieel, met name op het gebied van duurzame energie, en van een efficiënt gebruik van gas
Totstandbrenging van de interne markt voor energie	- Betere complementariteit van de energiesystemen, verbetering van de kostenstructuur; rationalisatie van de energiesystemen, doorzichtigheid van de prijzen	- Ongelijkheid bij de toegang tot de netten - Het risico, in bepaalde gevallen van een relatieve stijging van de energieprijzen	- Steun voor de ontwikkeling van het eigen potentieel - Uitbreiding en verbetering van de netten

INTERMEZZO NR. 2

Specificaties van de voorgestelde begeleidende maatregelen

Begeleidende maatregelen	Specificaties van de maatregelen (investeringssteun, technische bijstand, regelgeving, institutionele ondersteuning, enz.)
NETTEN	- Aanleg of versterking van de koppelnetten (gas en elektriciteit) tussen de perifere en de overige regio's, rekening houdend met de mogelijke synergieën met de transport- en telecommunicatienetten - Volttooiing van de aansluiting van het platteland op het elektriciteitsnet door uitbreiding van de infrastructuur (indien deze oplossing economischer is dan gedecentraliseerde oplossingen) - Verbetering van de elektriciteitsnetten om een stroomvoorziening van hogere kwaliteit te waarborgen - Aanleg van distributienetten voor gas, hoofdzakelijk in stedelijke gebieden - Steun voor de regionale en lokale instanties bij het beheer van de netten
ENERGIE-EFFICIENTIE	- Energie-audits die verder gaan dan een eenvoudige diagnose en die het mogelijk maken het potentieel voor energiebesparing in kaart te brengen, alternatieve oplossingen voor te stellen en steun te bieden bij de realisatie van die oplossingen (in alle sectoren : vervoer, industrie, tertiaire sector en de huishoudens) - Efficiënt energiebeheer in de steden (transportsystemen, energiedistributie, enz.) door de oprichting van regionale en lokale teams - Specifieke acties ter ondersteuning van de communautaire programma's (THERMIE, SAVE, JOULE, enz.) - Sanering van de warmtehuishouding in vervallen stadsbuurten - Steun voor de aanschaf van energiezuinige uitrusting (b.v. op gas voor de KMO's en de huishoudens) - Steun voor voorlichting en opleidingen in de gebieden met de grootste achterstand (THERMIE, SAVE, JOULE, enz.)
BENUTTING VAN HET POTENTIEEL AAN DUURZAME ENERGIEBRONNEN (MET NAME UIT DE REGIO'S ZELF)	- Steun voor een investeringsproject voor de produktie van elektriciteit uit duurzame energiebronnen (kleine waterkrachtinstallaties en windenergiesystemen voor levering aan het net; microwaterkrachtinstallaties, windenergiesystemen en fotovoltaïsche systemen voor gedecentraliseerd gebruik) - Produktie van elektriciteit en warmte uit afval (hoofdzakelijk stedelijk afval) - Benutting van de in bossen opgeslagen energie en produktie van biobrandstoffen - Ondersteunende structuur (oprichting of versterking) voor de selectie en uitvoering van projecten (via de OPET's - organisaties voor de bevordering van energietechnologieën) - Bevordering van verwarming en luchtverversing in gebouwen door middel van de zon

N.B. : Niet-limitatieve lijst van specifieke acties. Deze kunnen worden uitgevoerd op de verschillende niveaus, namelijk communautair, nationaal en regionaal.

P.M. : Het informatiesysteem CORDIS, beheerd door DG XIII in Luxemburg, bevat een beschrijving van deze maatregelen.

3. Integratie van het energieaspect in andere communautaire beleidssectoren

De voorgestelde begeleidende maatregelen dragen niet alleen via het energiebeleid, maar ook via hun effecten op andere communautaire beleidssectoren bij tot versterking van de samenhang. Ter illustratie kan het volgende worden vermeld :

3.1. Zoals reeds gezegd zijn bevordering van de energie-efficiëntie en van het eigen potentieel en verhoging van het aandeel van aardgas onderdeel van de prioritaire strategieën ter vermindering van de milieu-effecten^(12*) van de energiesystemen. De positieve effecten daarvan beperken zich echter geenszins tot de eenvoudige vervanging van steenkool of aardolie, aangezien tegelijk ook andere milieuproblemen worden aangepakt terwijl men waakzaam blijft om zich rekenschap te geven van de gevolgen die de genomen maatregelen kunnen hebben op de volksgezondheid. Zo wordt de verwijdering van huishoudelijk afval vergemakkelijkt door dit te gebruiken voor energiewinning, wordt het onderhoud van de bossen (met name uit het oogpunt van brandpreventie) verbeterd door het gebruik van hout voor de produktie van energie en kunnen ook verontreinigende bijprodukten van bepaalde activiteiten als energiebron worden benut.

3.2. De recente besluiten inzake de hervorming van het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB)⁽¹³⁾ zijn erop gericht de produktieoverschotten terug te dringen en daarbij toch een voldoende aantal landbouwers aan het werk te houden door over te schakelen op andere teelttechnieken en door diversifiëring van de milieuvriendelijke activiteiten. In deze tweeledige opzet kunnen energie-efficiëntie en duurzame energiebronnen een belangrijke rol spelen :

- op het gebied van beperking van de produktiekosten : dit aspect is de laatste jaren een beetje onderbelicht geweest als gevolg van het betrekkelijk hoge niveau van de garantieprijsen. Het zal nodig zijn om de installaties te moderniseren met het oog op het rationaliseren van het energieverbruik (bijv. zonneënergie in de kassen, fotovoltaïsche waterpompen) of om een gecombineerd gebruik te bevorderen van hernieuwbare (wind, zon) en niet-hernieuwbare energieën.
- op het gebied van diversifiëring van de economische activiteiten; door benutting van het eigen energiepotentieel uitgaande van de nieuwe bestemming die aan het landbouwareaal wordt gegeven via het bosbouwbeleid die de ontwikkeling van energiewinning uit hout en energiegewassen integreert. Deze laatste betreffen in hoofdzaak de bio-brandstoffen waarvan de ontwikkeling aanzienlijke gevolgen zou kunnen hebben voor de toekomst van de landbouw. Een voorstel voor een richtlijn^(13*) ten aanzien van het fiscaal ontlasten van ten minste 90 % van deze brandstof is in discussie.

Deze rol van energie-efficiëntie en duurzame energiebronnen (inclusief bio-brandstoffen) past in de huidige visie op het platteland waarin de landbouw een minder dominerende rol krijgt toebedeeld dan in het verleden. Het platteland van de Gemeenschap is een zeer heterogeen geheel waarbinnen problemen inzake samenhang zich vooral voordoen in gebieden

(12*) Zie het vijfde actieprogramma van de Gemeenschap "Op weg naar duurzame ontwikkeling".

(13) Zie de analyse in het begeleidende document "Energie, platteland, eilanden en ultraperifere regio's.

(13*) COM(92)-36 final van 05.03.1992

waar primaire activiteiten (landbouw, bosbouw) de overhand hebben, maar weinig gediversifieerd zijn, gekenmerkt worden door een lage produktiviteit en door een vergrijzende bevolking worden uitgeoefend. Dit platteland op zijn retour is echter rijk aan duurzame energiebronnen, en de benutting daarvan kan een bijdrage leveren tot een economische heropleving van deze regio's.

3.3. In de minder ontwikkelde regio's ligt het zwaartepunt in de transportsector bij het wegvervoer, waarvan het aandeel groter is dan het communautaire gemiddelde; dit geldt zowel voor het goederenvervoer als voor het openbaar vervoer in en tussen de steden⁽¹⁴⁾. Ondanks alle inspanningen (verbetering van het openbaar vervoer, aanleg van spoorweg- of binnenscheepvaartinfrastructuur, enz.) is geen aanzienlijke verandering in deze situatie ontstaan. Het toekomstige gemeenschappelijke vervoerbeleid (GVB), zoals ontwikkeld in het Witboek^(14*), schenkt bijzondere aandacht aan de bescherming en het behoud van het milieu. Het is nodig om rekening te houden met de milieuproblematiek in het vervoersbeleid, die vaak te wijten is aan de benutting van energie. Bij het vervoerbeleid zal het accent vooral blijven liggen op vermindering van de negatieve effecten van het overwicht van het wegvervoer; deze bestaan hoofdzakelijk in : het enorme aandeel van autobrandstoffen uit aardolie in het energieverbruik, de verkeersproblemen in de steden, de verontreiniging, met name in stedelijke gebieden, de verkeersongevallen en de ontstellend hoge tol die zij eisen in de vorm van dodelijke slachtoffers en zware handicaps. De voorgestelde begeleidende maatregelen kunnen deze effecten zodanig helpen verminderen dat de samenhang erdoor wordt versterkt. Het is namelijk zo dat :

- door de uitbreiding en onderlinge koppeling van de netten minder energieprodukten hoeven te worden vervoerd (hetgeen vaak zeer gevaarlijk is), waardoor de bevoorradingskosten voor de regio's met een ontwikkelingsachterstand zullen teruglopen;
- energie-efficiëntie in het vervoer hoofdzakelijk een kwestie is van vermindering van het specifieke verbruik van de voertuigen, maar ook kan worden verhoogd door een verbetering van de systemen (bij voorbeeld regeling van het verkeer in stedelijke gebieden, onderhoud, verandering van het gebruikersgedrag ten aanzien van openbaar vervoer, gebruik van brandstoffen en voertuigen die meer rekening houden met het milieu, zoals elektrische voertuigen en fietsen, etc. ...). Behalve een lager verbruik kan energie-efficiëntie ook een aanzienlijke winst opleveren in de sfeer van milieubehoud en verbetering van de kwaliteit van het bestaan.

3.4. Een aantal activiteiten van het communautaire onderzoekbeleid^(14**), met name op energiegebied, zijn thans nog hoofdzakelijk op de meest ontwikkelde landen en regio's gericht. De belangrijkste onderzoekprogramma's inzake energie hebben betrekking op terreinen (kernsplijtings- en kernfusie-energie) van communautair belang die de capaciteit van de achterstandsgebieden te

(14) Zoals blijkt uit de gegevens die zijn verkregen met het in het kader van het JOULE-programma ontwikkelde MURE-model (zie voetnoot 4).

(14*) Zie ook COM(92)494 def. van 2.12.1992 "De toekomstige ontwikkeling van het gemeenschappelijk vervoersbeleid".

(14**) Zie ook COM(93)203 "Wisselwerking tussen het OTO-beleid en het beleid inzake de economische en sociale samenhang".

boven gaan, en de programma's inzake niet-nucleaire energie, zoals JOULE, ook al bevatten zij een groot aantal technologieën waarvan het belang duidelijk is voor de achterstandsgebieden (energie-efficiëntie en duurzame energiebronnen), worden niet voldoende in deze gebieden ontwikkeld. De in deze mededeling voorgestelde begeleidende maatregelen voorzien in prioritaire activiteiten ter bevordering van technologische ontwikkeling, innovatie en verspreiding van op achtergebleven regio's afgestemde technologieën, die moeten worden ondernomen door de onderzoeksteams van de betrokken landen en regio's, waarbij moet worden gestreefd naar interregionale en internationale samenwerking. De resultaten van dit onderzoek zouden dan moeten worden beproefd op de plaats waar zij daadwerkelijk zullen worden toegepast. Deze maatregelen kunnen dus een impuls geven aan de ontwikkeling van onderzoeksactiviteiten en -structuren, hetgeen van fundamenteel belang is voor versterking van de samenhang.

- 3.5. Het verbeteren van energie-infrastructuren en het bevorderen van energie-efficiëntie zijn hoofdthema's geweest in een aantal Operationele Programma's onder het Structuur Fonds. Hulp verleend onder regionale Gemeenschaps Ondersteuningsraamwerken bedroeg tussen 1989 en 1993 1.7 miljard ECU. Bovendien zijn een aantal programma's, waaronder VALOREN en REGEN, zijn voorgesteld, aangenomen en uitgevoerd op basis van een analyse waaruit bleek dat versterking van de energie-infrastructuur en benutting van het eigen potentieel in de minder ontwikkelde regio's een belangrijk effect hebben op het beleid inzake ruimtelijke ordening en regionale ontwikkeling.

Zoals reeds vermeld kunnen namelijk door versterking of uitbreiding van de infrastructuur (zie par. 5, blz. 2), alsmede door ontwikkeling van de energie-efficiëntie en van duurzame energiebronnen, de discrepanties tussen regio's worden weggewerkt, aangezien de deelnemers aan het economische leven daardoor gunstige voorwaarden voor het creëren van nieuwe economische activiteiten worden geboden. In dit verband dient er ook op te worden gewezen dat een betere voorziening met energie van hoge kwaliteit ertoe kan bijdragen de uittocht van bewoners uit de dunbevolkte regio's tot staan te brengen.

Voorts kunnen, zoals reeds is aangetoond door een groot aantal studies inzake energieprogrammering op regionaal en stedelijk niveau, energieprojecten en andere maatregelen op dat gebied zeer sterk bijdragen tot het scheppen van werkgelegenheid (bij voorbeeld bouw, exploitatie, onderhoud).

Het is nog te vroeg om definitief de balans op te maken van de programma's VALOREN en REGEN en een volledige analyse op te stellen van de effecten daarvan op de ontwikkeling van de begunstigde gebieden en op de versterking van de economische en sociale samenhang.

Het VALOREN-programma is namelijk pas afgesloten en de evaluatie is nog aan de gang. Het REGEN-programma heeft betrekking op investeringen in de periode 1990-1993 die nog niet afgerond zijn en die voor bepaalde projecten nog na die periode zullen moeten worden voortgezet. Uit de tot dusver bij de uitvoering van deze programma's behaalde successen en ondervonden moeilijkheden blijkt evenwel dat er niet alleen potentieel aanwezig is voor versterking van de samenhang, maar ook dat een aantal concrete obstakels moet worden overwonnen.

Naast deze programma's, die expliciet op energie gericht zijn en min of meer parallel lopen met de in deze mededeling voorgestelde begeleidende maatregelen (zie 2.5), zouden ook andere, in het kader van het regionale beleid ontwikkelde programma's⁽¹⁵⁾ kunnen worden ingeschakeld om projecten op energiegebied te ondersteunen; het aandeel van de energiesector in het totale aantal projecten dat wordt ontwikkeld is echter over het algemeen zeer bescheiden gebleven.

3.6. Beleid inzake werkgelegenheid en industriële veranderingen

De toepassing van technologieën, productiemethoden en werkindeling, gericht op het vergroten van het niveau van energieefficiëntie, veroorzaken nieuwe behoeften in termen van het ontwikkelen van de menselijke hulpbronnen, van opleiding en van de beroepsbekwaamheid. Van het antwoord dat men geeft aan deze behoeften zal afhangen, van de kant van het bedrijfsleven, het vermogen tot een geslaagde aanpassing aan industriële veranderingen en derhalve van de versterking van hun niveau van concurrentievermogen en van de toekomstige ontwikkeling van werkgelegenheid.

De tussenkomst van het ESF, en in het bijzonder van de nieuwe doelstelling 4 en van het communautaire initiatief in voorbereiding "industriële veranderingen", worden met deze uitdaging geconfronteerd. Dit laatste richt zich op het vergemakkelijken van de aanpassing van de werknemers aan de industriële veranderingen en op het ontwikkelen van productiemethoden, vooral door middel van beroepsopleidingen en omscholing. Het richt zich tot werknemers, en vooral tot diegenen die door werkeloosheid bedreigd worden in het geheel van de industrie en de dienstensector.

De acties onder deze doelstelling omvatten :

- beroepsopleiding en herscholing;
- oriëntering en advies;
- anticiperen op trends in de arbeidsmarkt en op de behoeften in beroepsvaardigheden;
- ondersteuning die het mogelijk maakt om adequate opleidingsmethodes te ontwikkelen en te verbeteren.

In deze context draagt de tussenkomst van ESF bij tot het weghalen van obstakels die te wijten zijn aan onvoldoende opleidingsniveau en die mogelijk de ontwikkeling van het communautaire energiebeleid kunnen afremmen. De scholing van werknemers van ondernemingen (niet alleen de ingenieurs en het kader maar ook het uitvoerend personeel) in de toepassing van energietechnologieën die erop gericht zijn een grotere energieefficiëntie te verzekeren zoals het aanbrengen van energieverbruiksmodellen door de industrie die meer rekening houden met het milieu (de ontwikkeling van de milieu-industrie en de schone technologieën) vormt derhalve een cruciale inzet. Maar de scholing beperkt zich niet alleen tot technologische aspecten; zij heeft tot doel eveneens de installatie te begeleiden van flexibele organisatie- en productiemethoden, bij het ontbreken waarvan het technologische succes dreigt te worden tot een compromis.

(15) Projecten in de zin van de in punt 2.5 voorgestelde maatregelen zijn gefinancierd in het kader van onder andere de volgende programma's : Operationele Programma's onder regionale Gemeenschaps ondersteuningsramen; geïntegreerde mediterrane programma's (PIM); plannen voor de ontwikkeling van het platteland (PDZR); LEADER (voor plattelandsgebieden); REGIS (voor de ultraperifere gebieden); ENVIREG (milieu); STRIDE (onderzoek); PRISMA (dienstverlening aan bedrijven); EUROFORM (scholing en opleiding) enz. Daarnaast heeft het EOGFL een groot aantal programma's gefinancierd voor de aansluiting van plattelandsgebieden op het elektriciteitsnet.

- 3.7. **Conclusies** - De integratie van het energiepotentieel als een voor de samenhang bevorderlijke factor in de overige communautaire beleidssectoren is dus nooit een prioriteit geweest, ook al zijn er enkele initiatieven ondernomen die het mogelijk hebben gemaakt de energiesituatie in bepaalde regio's te verbeteren en door middel van energieprojecten een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling daarvan. Alles wijst erop dat de efficiënte uitvoering van een aantal energiemaatregelen aanzienlijk zal kunnen bijdragen tot het wegslagen van die overige beleidstakken en zodoende de economische en sociale samenhang zal kunnen versterken. Daartoe moeten bepaalde hinderpalen worden overwonnen (zie 2.2). Ook moet bij de uitvoering van de betrokken maatregelen een alomvattende en beter geïntegreerde benadering worden gevolgd.

II. UITVOERING VAN DE BEGELEIDENDE MAATREGELEN

De twee hoofdlijnen van deze maatregelen

De begeleidende maatregelen die als prioritair worden beschouwd voor een betere integratie van de doelstelling versterking van de samenhang, hetzij direct via het energiebeleid of indirect via de effecten van deze maatregelen op andere takken van het communautair beleid, hebben vanzelfsprekend betrekking op de verschillende regio's die op welke grond dan ook in aanmerking komen voor het steunbeleid (onder de doelstellingen 1, 2 en 5b vallende gebieden). Zoals reeds gezegd kunnen de betrokken Lid-Staten en regio's deze maatregelen niet alleen financieren, maar vanwege de gunstige effecten daarvan op de versterking van de samenhang kunnen zij probleemloos worden ondergebracht in de communautaire steunverleningsstructuur.

De gezamenlijke inspanningen die moeten worden gedaan door de Gemeenschap, de Lid-Staten en de regio's beantwoorden aan het subsidiariteitsbeginsel, aangezien :

- het optreden van de Gemeenschap betrekking heeft op het verlenen van financiële steun, maar ook op het ontwerpen en nader uitwerken van voorstellen voor begeleidende maatregelen, het bieden van ondersteuning bij de verspreiding van technologie en de organisatie van de samenwerking tussen de regio's, op de ontwikkeling van de netten, de beschikbaarstelling van de met energieprogrammering opgedane ervaring op regionaal en lokaal niveau, alsook op de opstelling van voorstellen voor een betere integratie van het aspect samenhang in het energiebeleid;
- de Lid-Staten en de regio's de energiecomponent een plaats moeten geven in hun programma's voor regionale ontwikkeling door de voorgestelde begeleidende maatregelen daarin te integreren en de nodige maatregelen te nemen voor de uitvoering daarvan : extra ondersteuning van de met de voorbereiding en uitvoering van de maatregelen belaste regionale en lokale instanties (of oprichting daarvan wanneer deze ontbreken), het opzetten van opleidingsprogramma's, de vaststelling van regelgeving om de belemmeringen voor de benutting van het aanwezige potentieel weg te nemen, steun voor de verbreiding van de communautaire programma's (bij voorbeeld THERMIE), alsook het vrijmaken van financiële middelen om de steun van de Gemeenschap aan te vullen.

Het is dus met de omschrijving van de door iedere partij te spelen rol en de keuze van het meest geschikte niveau (Gemeenschap, Lid-Staten en regio's) voor het vinden van een oplossing voor de aangehaalde problemen als uitgangspunt, dat de specifieke invulling moet worden bepaald en voorgesteld die moet worden gegeven aan de ontwikkeling en de uitvoering van de voorgestelde maatregelen waarvan de strekking fundamenteel beantwoordt aan de twee in de voorgaande uiteenzetting vermelde oriëntaties :

- de hoofdlijn "Energiebeleid/Samenhang"
- de hoofdlijn "Ander beleid/Energie/Samenhang"

1. De hoofdlijn "Energiebeleid/Samenhang" (waaronder ook O & O op energiegebied valt) is die waarbij het aspect samenhang in het kader van het energiebeleid aan bod komt.

Voor de ontwikkeling van de aanbevolen begeleidende maatregelen zouden in deze hoofdlijn de volgende elementen kunnen worden opgenomen :

- Zoals impliciet is bepaald in de verordening inzake het THERMIE-programma⁽¹⁶⁾ is het wenselijk de uitvoeringsbepalingen aan te passen voor de minder ontwikkelde regio's. Er moet een diepgaand onderzoek worden uitgevoerd om de innovatieve technieken te inventariseren die het beste aan de energiebehoeften van die regio's beantwoorden en tegelijkertijd na te gaan welke economische actoren van deze technologieën gebruik willen maken en welke in staat zijn (of daarvoor kunnen worden opgeleid) om deze te installeren. Een van de mogelijkheden is deze taak op te dragen aan de in of dichtbij die regio's gevestigde organisaties voor de bevordering van energietechnologieën (OPET)⁽¹⁷⁾. Deze zouden potentiële gegadigden, met name KMO's, kunnen bijstaan bij de voorbereiding van hun voorstellen, de technische realisatie (het zoeken van partners) en de financiering, en zouden tevens de uitvoering kunnen begeleiden. Parallel hiermee moet, wat de selectiecriteria voor de ingediende projecten betreft, beter rekening worden gehouden met het specifieke karakter van die regio's, daar het begrip innovatie niet altijd dezelfde lading dekt bij sterk uiteenlopende ontwikkelingsniveaus. Het zou tevens nuttig zijn de procedures voor de indieners te vereenvoudigen en de betaling van de toegekende subsidies sneller te laten plaatsvinden, aangezien de regio's met de grootste ontwikkelingsachterstand minder goed bestand zijn tegen problemen met termijnen en financiële moeilijkheden.
- Het JOULE-programma⁽¹⁶⁾ ondersteunt een aanzienlijk aantal projecten ten aanzien van de minst ontwikkelde gebieden, vooral op het gebied van de hernieuwbare energie. Onderzoekinstellingen afkomstig uit deze gebieden zijn voor het merendeel geassocieerd met de projecten, in samenwerking met anderen van buiten deze gebieden. Een versterking van deze praktijk is evenwel opportuun ten aanzien van het enerzijds uitbreiden van de projecten naar andere terreinen, vooral op het gebied van energieefficiëntie, en anderzijds initiatieven met betrekking tot geïntegreerde toepassingen die direct op grote schaal ontwikkeld worden in deze gebieden en die een groter aantal economische sectoren en actoren betrekken.
- Ook binnen het SAVE-programma⁽¹⁶⁾ zal het vraagstuk van de minder ontwikkelde regio's op gedifferentieerde wijze moeten worden benaderd, iets waarin al in de verordening is voorzien. Het is nog te vroeg om een eerste balans van de uitvoering op te maken, maar er kan niet genoeg worden aangedrongen op een specifieke aanpak, daar in deze regio's meestal relatief meer energie wordt verbruikt dan het communautaire gemiddelde.

In het kader van dit programma dient dus terdege rekening te worden gehouden met de geringere middelen waarover de regio's met een ontwikkelingsachterstand beschikken voor de uitvoering van bepaalde aanbevolen maatregelen, zoals die met betrekking tot :

- . de keuring van gebouwen, die niet altijd mogelijk is wanneer de daarmee belaste instanties niet over geschoolde technici beschikken, veel bouwvergunningen achteraf worden afgegeven en de architecten geen specifieke opleiding krijgen;

(16) Zie in de bijlage de samenvattingen van de verschillende programma's.

(17) OPET - Organisation for the promotion of energy techniques.

- . de ontwikkeling van organisaties die financiering door derden toepassen; dit veronderstelt technische en financiële capaciteiten die nauwelijks voorhanden zijn en die dus sterker zullen moeten worden gestimuleerd dan in de ontwikkelde regio's;
 - . de uitvoering van energieaudits, die absoluut moet worden bevorderd in regio's met een ontwikkelingsachterstand, maar die vaak op moeilijkheden stuit, niet alleen wegens het beperkte aantal gespecialiseerde bedrijven, maar ook door de geringe betrokkenheid van de industriëlen, die dus moeten worden voorgelicht en overtuigd. Deze audits mogen zich niet beperken tot een eenvoudige diagnose, maar moeten ook het doen van voorstellen voor alternatieve technieken en het verlenen van steun voor de financiering omvatten.
- Op vergelijkbare wijze moet ten aanzien van het ALTENER-programma⁽¹⁶⁾ de nadruk worden gelegd op de institutionele en financiële situatie in de regio's met een ontwikkelingsachterstand. Zoals reeds is vermeld is het van belang de juridische obstakels weg te nemen (bij voorbeeld door toe te zien op de correcte toepassing van de aanbeveling van de Raad over zelfopwekkers van elektrische energie⁽¹⁸⁾), investeerders in duurzame energiebronnen minstens dezelfde financieringscondities te bieden als de grote energiebedrijven (een kleine producent van elektriciteit uit windenergie betaalt thans veel meer rente dan een groot elektriciteitsbedrijf), alsmede externe effecten (met name op milieugebied) van duurzame energiebronnen concreet in rekening te brengen.
- De beste manier om rekening te houden met het specifieke karakter van de minder ontwikkelde regio's is wellicht een aanpak waarbij wordt uitgegaan van de verdere uitwerking en benutting van de resultaten van de acties in het kader van de Energieplanning op regionaal en stedelijk niveau⁽¹⁹⁾. Deze verdere uitwerking dient in te houden dat de voor uitvoering in het kader van genoemde programma's in aanmerking komende projecten beter worden geïnventariseerd, de acties beter worden gecoördineerd met de regionale en nationale autoriteiten en dat steun wordt geboden voor de totstandbrenging ter plaatse van de voor de uitvoering van de programma's benodigde plaatselijke capaciteit. Ook zou daarbij dieper moeten worden ingegaan op de effecten van de interne markt op de samenhang in de minder ontwikkelde regio's, zou moeten worden bepaald welk gewicht moet worden toegekend aan de begeleidende maatregelen en zou moeten worden nagegaan welke gebieden prioriteit moeten krijgen.

Deze communautaire actie moet kracht worden bijgezet door een brede deelneming van de Lid-Staten en de regio's, die een grotere betrokkenheid bij de uitvoering van de planningsacties moeten tonen dan in het verleden en meer gebruik moeten maken van de resultaten van die planning bij de opstelling van hun programma's voor regionale ontwikkeling. Ook moeten zij, wanneer dit mogelijk is, de met de planning belaste regionale en lokale instanties helpen oprichten of versterken.

- Uitbreiding en versterking van de netten is eveneens een doelstelling van het communautaire energiebeleid; de continuïteit van de voorziening wordt hier namelijk door bevorderd. Wat de grote transportnetten voor gas en

(18) PB L 335/29 van 7.12.1988.

(19) COM(91)53 def. van 8.5.1991 inzake "Energieplanning in de Europese Gemeenschap" en de conclusies van de Energieraad van 21.5.1992.

elektriciteit betreft, die tot de "Transeuropese netwerken" worden gerekend, wordt de prioriteit van het aspect "samenhang" expliciet erkend. Immers, "het optreden van de Gemeenschap is gericht op de bevordering van de onderlinge koppeling en interoperabiliteit van de nationale netwerken, alsmede van de toegang tot deze netwerken. Daarbij wordt met name rekening gehouden met de noodzaak de insulaire, niet aan zee grenzende en perifere regio's met de centrale regio's van de Gemeenschap te verbinden" (Titel XII, artikel 129 B van het Verdrag betreffende de Europese Unie). Deze prioritaire status van het aspect "samenhang" zal ook goed tot zijn recht moeten komen bij de uitvoering van de geplande maatregelen ten behoeve van de transeuropese netwerken (oriëntaties, financiering, enz.).

Ter informatie dient nog te worden vermeld dat voor de ontwikkeling van de plaatselijke distributienetten voor energie eventueel een beroep zou kunnen worden gedaan op de Structuurfondsen of gebruik zou kunnen worden gemaakt van de bestaande mogelijkheden voor het verstrekken van communautaire leningen (EIB).

2. De hoofdlijn "Ander beleid/Energie/Samenhang" is die waarbij de begeleidende maatregelen worden geïntegreerd in andere takken van het communautaire beleid wegens het effect daarvan, niet alleen op de energiesituatie in de regio's met een ontwikkelingsachterstand, maar ook op de verschillende parameters waaraan de versterking van de samenhang kan worden afgemeten

Zoals reeds gezegd (zie de conclusie van punt 3) is een dergelijke integratie in het verleden vaak gepland en soms tot stand gebracht, maar ongetwijfeld in onvoldoende mate : we hoeven alleen maar te kijken naar de grote verschillen in beschikbaarheid van energie tussen ontwikkelde en minder ontwikkelde regio's. Uit de analyse blijkt duidelijk dat een coherenter aanpak nodig is voor de ontwikkeling van begeleidende maatregelen via een aantal communautaire beleidstakken.

Wat met name het steunbeleid betreft, moeten de Lid-Staten enerzijds in hun programma's voor regionale ontwikkeling de energiedimensie behoorlijk aan bod laten komen.

Bijzondere aandacht zou moeten worden gegeven aan de volgende punten:

- "Energie en het platteland, de eilanden en de ultraperifere gebieden", waar prioriteit zou worden gegeven aan beheersing van het energieverbruik, met enige ruimte, wanneer dit zinvol, is voor uitbreiding van de netten.

Wat de energiesituatie betreft, worden de betrokken regio's gekenmerkt door een sterke spreiding van de behoeften (met uitzondering van een aantal dicht bevolkte eilanden zoals Madeira), een beperkt aantal alternatieven om in die behoeften te voorzien en aanzienlijke plaatselijke hulpbronnen, met name op het gebied van duurzame energie. De leveringskosten voor energie zijn er hoger dan in de overige regio's, en bovendien is de kwaliteit lager en is er minder keus. Voor deze regio's en gebieden is bevordering van met name duurzame energiebronnen, maar ook van energie-efficiëntie, een bijzonder aantrekkelijke propositie zoals reeds in een aantal landen is gebleken tijdens de uitvoering van het VALOREN-programma.

In deze regio's zouden de acties op energiegebied een flinke plaats moeten inruimen voor de ontwikkeling van het eigen potentieel, met name op het gebied van duurzame energie. Uitgaande van de met VALOREN opgedane ervaring en tevens rekening houdend met de nieuwe tendensen binnen het GLB, zou extra

aandacht kunnen worden besteed aan : het gebruik van biomassa, kleine waterkrachtcentrales, zonneënergie (thermisch en fotovoltaïsch) en windenergie. Energie-efficiëntie (in de woonomgeving, op het platteland maar ook in de landbouwproductie), alsook versterking van de elektriciteitsnetten en bepaalde uitbreidingen zouden eveneens voorrang krijgen. Ook aan investeringssteun zou prioriteit moeten worden gegeven, maar daarnaast zouden ook andere aanvullende maatregelen (opleiding, organisatie, steun voor de aanschaf van zuinige op aardgas functionerende uitrusting) kunnen worden ondersteund.

- "Energie en het stadmilieu", waarbij het accent zou moeten worden gelegd op:

- . het beheer van gas-, elektriciteits- en stadsverwarmingsnetten : de gemeenten kunnen als distributeur fungeren en soms zelfs als producent, waarbij zij bij voorbeeld afval als grondstof kunnen gebruiken;
- . de energiehuishouding van het stedelijke gebouwenbestand, waarbij de lokale gemeenschappen het energieverbruik in de woningen moeten rationaliseren (de gemeente beheert een groot aantal gebouwen, zij geeft bouwvergunningen af, kan toezien op de inachtneming van de thermische normen, enz.);
- . werkzaamheden ter verbetering van de energie-efficiëntie in stedelijke gebieden, met name in vervallen wijken, onder andere om de minst bedeelden een minimale levensstandaard te waarborgen;
- . de organisatie van het vervoer, in de vorm van ondersteuning van de ontwikkeling van alternatieven voor het particulier vervoer, verbetering van het verkeersbeheer, de vaststelling van vestigingsregels (om de reistijd tussen huis en werk te bekorten).

In de steden en regio's van objectief 1 en 2 zouden de acties op energiegebied in de eerste plaats betrekking moeten hebben op energie-efficiëntie en op de netten, evenwel zonder dat daarbij het aanzienlijke eigen potentieel op het gebied van de benutting van afvalstoffen zou worden veronachtzaamd. De steun voor de verschillende maatregelen zou kunnen variëren van investeringssteun tot steun voor aanvullende acties.

In het kader van de communautaire initiatieven van acties ter bevordering van energie-rationalisatie in de industrie zijn grensoverschrijdende netten en samenwerking om de uitwisseling van know how te vergemakkelijken overigens te overwegen. Zo zouden bijvoorbeeld in het kader van INTERREG acties ondernomen kunnen worden die als doel hebben:

- "Energie in grensoverschrijdend perspectief", met de nadruk op :

- . de realisatie van koppelingen tussen gas- of elektriciteitsnetten, in overeenstemming met het REGEN-programma;
- . de aanleg van gemeenschappelijke grensoverschrijdende distributienetten (gas, elektriciteit, warmte) voor grensgebieden of -steden, om zodoende afzetgebieden met een voldoende kritische massa voor een economisch verantwoorde ontwikkeling van deze netten tot stand te brengen;
- . maatregelen voor de gezamenlijke benutting van het eigen potentieel (waterkrachtcentrales in grensrivieren, projecten voor de teelt van energiegewassen, totstandbrenging van een markt voor brandhout);

- . steun voor de oprichting van instanties die deze verschillende maatregelen moeten organiseren en uitvoeren.

De Commissie zal zich over de inhoud der communautaire initiatieven later uitspreken, wanneer de debatten die door de mededeling over het groenboek⁽²⁰⁾ in gang zijn gezet gesloten zullen zijn en wanneer zij haar conclusies getrokken zal hebben. Uit de met programma's zoals INTERREG opgedane ervaring, waarbij zowel sprake was van successen als van tegenvallers, blijkt dat gemeenschappelijke maatregelen voor in verschillende landen gelegen grensgebieden een geheel eigen karakter hebben, aangezien daarbij instellingen van uiteenlopende aard zijn betrokken, regelgeving moet worden geharmoniseerd, en een goede samenwerking tot stand moet worden gebracht tussen mensen met uiteenlopende ervaring en kennis.

* * *

(20) Groenboek inzake de communautaire initiatieven [COM(93)282]

BIJLAGE 1

TABELLEN

INDICATOREN INZAKE DE RELATIE "ENERGIE-SAMENHANG"

- Tabel 1** : Verbruik per hoofd van de bevolking : energie-afhankelijkheid; energie-intensiteit.
- Tabel 1bis** : Werkgelegenheid in de energiesector
- Tabel 2** : Aandeel van aardolie, steenkool en aardgas in het verbruik van primaire energie. Raming van het aandeel van duurzame energiebronnen.
- Tabel 3** : CO₂-uitstoot per hoofd van de bevolking en gerelateerd aan het BBP.
- Tabel 4** : Energie-infrastructuur.

TABEL 1

Verbruik per hoofd van de bevolking; energie-intensiteit; energie-afhankelijkheid (communautair gemiddelde; waarden voor Spanje, Griekenland, Ierland, Italië en Portugal)

INDICATOREN (3) LAND	VERBRUIK PER HOOFD VAN DE BEVOLKING (1) toe/pers.	ENERGIE- INTENSITEIT toe/1.000 USD BBP (90)	AFHANKELIJKHEIDS- GRAAD (%) (2)
EUROPESE GEMEENSCHAP	3,6	0,219	59
SPANJE	2,1	0,239	67,6
GRIEKENLAND	2,3	0,396	76,2
IERLAND	2,7	0,306	77,7
ITALIE	2,2	0,177	86,9
PORTUGAL	1,5	0,349	96,7

- (1) Opgemerkt dient te worden dat voor Italië en Spanje aan de hand van deze waarden geen onderscheid kan worden gemaakt tussen de situatie in de ontwikkelde regio's en die in de regio's met een ontwikkelingsachterstand. Wat deze laatste betreft blijkt uit de beschikbare informatie dat de desbetreffende waarden dicht bij die voor Griekenland en Portugal liggen.
- (2) Verhouding tussen het saldo van de invoer en de uitvoer van energieprodukten (inclusief elektriciteit) en het verbruik van primaire energie.
- (3) Studie onderweg om indicatoren te ontwikkelen die verband leggen tussen energie en de sociale en economische situatie in de Lidstaten en de regio's.

(Bronnen : Eurostat ; IEA/OESO ; ENERDATA ; WERELDBANK).

- 28 -
TABEL 1 bis

Werkgelegenheid in de energiesector
(NACE 11, 12, 13, 14, 15, 16)

JAAR	WERKGELEGENHEID (duizendtallen)
1980	2017
1981	2055
1982	2026
1983	2015
1984	1967
1985	1915
1986	1870
1987	1797
1988	1756
1989	1725
1990	N/D
1991	N/D

(Bron : Panorama de l'Industrie Communautaire).

- 29 -
TABEL 2

Aandeel van aardolie, steenkool en aardgas in het verbruik van primaire energie en raming van het aandeel van duurzame energiebronnen (EEG-gemiddelde, Spanje, Griekenland, Ierland, Italië en Portugal)

INDICATOREN LAND	TOTAAL VERBRUIK (1) VAN PRIMAIRE ENERGIE (miljoen toe)	AANDEEL VAN AARDOLIE (%)	AANDEEL VAN STEENKOOL (%)	AANDEEL VAN AARDGAS (%)
EUROPESE GEMEENSCHAP	1212	42,9	24,3	17,7
SPANJE	88	53,4	22,7	5,7
GRIEKENLAND	21,4	60,7	37,3	0,4
IERLAND	9	55,5	22,2	21,1
ITALIE	153	60,1	9,1	25,5
PORTUGAL	15,5	77,4	17,4	—

(1) De door Eurostat gehanteerde equivalenties minimaliseren de rol van duurzame energie, aangezien biomassa niet wordt meegerekend en voor elektriciteit uit waterkracht als grondslag 86 toe/GWh genomen. Voor Portugal komt, wanneer de biomassa wordt meegerekend (circa 1,1 miljoen toe/jaar) en voor elektriciteit uit waterkracht wordt uitgegaan van 230 toe/GWh, het verbruik van primaire energie uit op 17,5 miljoen toe.

(Bronnen Enerdata ; Eurostat)

- 30 -
TABEL 3

**CO₂-UITSTOOT PER HOOFD VAN DE BEVOLKING
EN GERELATEERD AAN HET BBP**

INDICATOREN LAND	CO₂ PER HOOFD VAN DE BEVOLKING	CO₂ GERELATEERD AAN HET BBP (TON/1.000 ECU)
EUROPESE GEMEENSCHAP	8,86	0,63
SPANJE	5,41	0,54
GRIEKENLAND	7,34	1,42
IERLAND	8,73	0,92
ITALIE	6,98	0,47
PORTUGAL	4,07	0,85

(Bron : "Energy in Europe" december 1992, blz. 9)

- 31 -
TABEL 4

INFRASTRUCTUURVOORZIENINGEN				
	TRANSPORT	COMMUNICATIE	ENERGIE	TOTAAL INCL. SCHOLING
EG7	100,0	100,0	100,0	100,00
IRL	57,7	50,5	46,5	66,5
GR	32,0	75,6	22,1	43,4
ES	56,8	56,7	37,1	60,5
PT	41,7	27,8	35,5	35,3

EG7 : D, F, B, NL, L, VK en DK
(de 7 meest ontwikkelde Lid-Staten).

Bron : 1985 - informatie van BIEHL & COLLABORATORS, "Study on Infrastructural Endowments, Infrastructural Financing and the Regional Development, 1986.

COM(92)84 van 18.3.1992 : Structuurbeleid van de Gemeenschap - Balans en perspectieven.

SAMENVATTING VAN HET PROGRAMMA THERMIE

(Europese technologieën voor een beter energiemangement)

. **Doel :**

- Bevordering van energieprojecten die gebaseerd zijn op innoverende technologie en waaraan economische risico's zijn verbonden.
- Verspreiding van efficiënte energietechnologieën.

. **Budget :** 700 miljoen ecu

N.B. : Dit programma sluit aan op de demonstratieprogramma's op energiegebied waarvoor tot in 1991 samen met THERMIE in totaal circa 1.400 miljoen ecu aan communautaire steun is verleend.

. **Looptijd :** 1990 - 1994

. **Actieterrein :**

- Energiebesparing (gebouwen, industrie, vervoer).
- Gedecentraliseerde produktie van energie (warmte, elektriciteit).
- Duurzame energie (zonne-energie, energie uit biomassa, windenergie, hydro-elektrische energie, geothermische energie).
- Energiewinning uit afvalstoffen.
- Efficiënte en schone technieken voor de omzetting van steenkool en andere vaste brandstoffen.
- Opsporing, exploitatie, vervoer en opslag van olie en gas.

. **Werkwijze :**

In het kader van dit programma wordt jaarlijks een aanbesteding gehouden waardoor aan 85 % van het budget een bestemming kan worden gegeven. Het saldo (15 %) wordt besteed aan acties van het netwerk van organisaties voor de bevordering van energietechnologieën (OPET), alsmede aan een aantal "gerichte acties" waartoe door de Commissie wordt besloten.

. **Betrokken gebieden :** de hele Gemeenschap

. **Voortgang :**

Tot op heden zijn 2.900 projecten goedgekeurd en 2.000 uitgevoerd (voor de demonstratieprogramma's en THERMIE samen).

. **Verband met de doelstellingen inzake economische en sociale samenhang :**

- Bij de selectie houdt de Commissie er (naast andere criteria) ook rekening mee wanneer een project voor de verspreiding van technologische know-how bedoeld is om te worden uitgevoerd in een achtergebleven gebied.
- De Commissie geeft prioriteit aan (met name) projecten die een belangrijk effect hebben op de verbetering van het energie-aanbod in de minst ontwikkelde gebieden.
- De actie draagt bij aan de verbetering van het concurrentievermogen van de KMO's, met name door de overdracht van technologie en know-how.
- De actie bevordert voorlichting en opleiding in de gebieden met de grootste ontwikkelingsachterstand (bij voorbeeld door plaatselijke gemengde ondernemingen, in samenwerking met bedrijven uit meer ontwikkelde gebieden).

De onder de doelstellingen 1, 2 en 5B vallende regio's, die meer dan 40 % van de bevolking vertegenwoordigen, ontvangen evenwel een verhoudingsgewijs veel kleiner aandeel van de financiering in het kader van THERMIE. Er wordt gestudeerd op regels om deze prioriteiten beter tot hun recht te laten komen.

SAMENVATTING VAN HET PROGRAMMA SAVE

(Specifieke acties voor een krachtig energiebesparingsbeleid)

. **Doel :**

- De Lid-Staten te helpen hun doelstellingen inzake energie-efficiëntie en milieubehoud te verwezenlijken door een versterking van de desbetreffende infrastructuur.
- De uitwisseling tussen de Lid-Staten van informatie over energie-efficiëntie op alle niveaus te ondersteunen.
- Een gunstig klimaat voor investeringen in energie-efficiëntie te creëren.
- Een gedragswijziging bij de afnemers van energie te helpen bewerkstelligen met het doel de energie-efficiëntie te verbeteren.

. **Looptijd :** 5 jaar (1991 - 1995), totaal budget 35 miljoen ecu.

. **Werkwijze :**

- Vaststelling, waar nodig, van wetgeving inzake energie-efficiëntie op communautair niveau.
- Ondersteuning van de infrastructuur voor energie-efficiëntie door medefinanciering van sectorale proefprojecten.
- Het oprichten op helpen oprichten van netwerken voor energie-efficiëntie.
- Het bij voorrang bevorderen van een betere efficiëntie van het finale elektriciteitsverbruik.

. **Betrokken gebieden :** EG en derde landen.

. **Verband met de doelstellingen inzake economische en sociale samenhang**

Aangezien SAVE hoofdzakelijk gericht is op een verlaging van het energieverbruik en bijgevolg op een verhoging van het besteedbare inkomen van de consument, kan worden gesteld dat SAVE, indien het succesvol is, aanzienlijk zal bijdragen tot de economische en sociale samenhang. Dit geldt mogelijk in sterkere mate voor de minder ontwikkelde regio's, waar de bevolking armer is en daardoor een onevenredig groot deel van haar inkomen aan energie besteedt.

. **Voortgang :**

Het programma loopt al twee jaar. Drie richtlijnen (rendement van verwarmingstoestellen, energiekeurmerken voor huishoudelijke apparaten en een raamwerkrichtlijn) zijn reeds goedgekeurd. Er is reeds voor in totaal 141 sectorale proefprojecten steun verleend en daarnaast is voor een aantal conferenties en seminars een financiële bijdrage verstrekt.

SAMENVATTING VAN HET PROGRAMMA ALTENER

(Alternative Energie)

Doel :

- Bij te dragen tot stabilisering van de CO₂-uitstoot tegen het jaar 2000 op het niveau van 1990 ter bestrijding van het broeikaseffect.
- Bevordering van de minst verontreinigende duurzame energiebronnen : 180 miljoen ton minder CO₂ en verdubbeling van het aandeel van duurzame energie in de totale energievoorziening (van 4 naar 8 %) in 2005.

Budget : 40 miljoen ecu

Looptijd : 5 jaar (1993 - 1997)

Actieterrein :

- Energie uit waterkracht : verdrievoudiging van de productie van kleinschalige waterkrachtcentrales (van 8 GW en 25 TWh in 1991 naar 27 GW en 80 TWh in 2005).
- Biobrandstoffen : een productie van 11 miljoen toe in 2005, d.i. 5 % van het totale verbruik van motorvoertuigen.
- Andere duurzame energiebronnen : bij voorbeeld winning van elektriciteit uit biomassa.

Werkwijze

- Financiering (tot 100 %) van technische studies en evaluaties voor de vaststelling van technische normen of specificaties.
- Steun voor de versterking of totstandbrenging van infrastructuur in de sector duurzame energie (financiering van 30 à 50 % van de kosten).
- Bevordering van de oprichting van een Europees en internationaal informatie- en coördinatiernetwerk voor duurzame energiebronnen (financiering van 30 à 50 % van de kosten).
- Ondersteuning van technisch-economische evaluaties van de mogelijkheden voor de industriële exploitatie van biomassa voor energiewinning.

De Commissie zal bij de uitvoering van het programma worden bijgestaan door een uit vertegenwoordigers van de Lid-Staten samengesteld comité.

Voortgang

Dit programma is onlangs (13 september 1993) door de Raad goedgekeurd.

Verband met de doelstellingen inzake economische en sociale samenhang :

De winbare reserves aan duurzame energie bevinden zich bijna uitsluitend in plattelandsgebieden en op eilanden, waarvan een groot aantal ligt in achtergebleven gebieden die in aanmerking komen voor steun uit de Structuurfondsen (doelstellingen 1 en 5B).

In deze gebieden kan de benutting van duurzame energiebronnen een maximale toegevoegde waarde opleveren in termen van energievoorziening en plaatselijke werkgelegenheid.

SAMENVATTING VAN DE PROGRAMMA'S JOULE I en II

(Niet-nucleaire energie en rationeel energiegebruik)

. **Doel :**

- Ontwikkeling van O & O op het gebied van energietechnologie om de bescherming van het milieu (bestrijding van het broeikaseffect) alsook de algehele energiesituatie in Europa (continuïteit van de voorziening, import, omzettingskosten) te verbeteren.
- Verbetering van het technologie-aanbod door versterking en verspreiding van de Europese know-how op het gebied van energie.
- Instandhouding en ontwikkeling van de eigen hulpbronnen, zowel bestaande (rationeel energiegebruik, vaste brandstoffen) als potentiële (duurzame energiebronnen).

. **Budget :** 144 miljoen ecu voor Joule I; 155 + 104 = 259 miljoen ecu voor Joule II.

. **Looptijd :** 1989 - 1992 voor Joule I; 1991-1994 voor Joule II, 1e en 2e tranche.

. **Actieterrein :** Niet-nucleaire energie en rationeel energieverbruik.

- Ontwikkeling van technieken, procédés en produkten die een ruimere verbreiding van duurzame energie mogelijk maken.
- Idem voor besparingen in alle sectoren waar gebruik wordt gemaakt van energie.
- Verbetering van de technieken voor de omzetting van fossiele brandstoffen, met name met het oog op een betere bescherming van het milieu.
- Evaluatie van O & O strategieën op energiegebied en uitbouw van kwantitatieve modellen met betrekking tot Energie-Milieu-Economie.

. **Betrokken gebieden :** de hele Gemeenschap

. **Verband met de doelstellingen inzake economische en sociale samenhang :**

Voorbeelden :

- De benutting van duurzame energiebronnen kan een uitkomst betekenen voor bepaalde regio's met een ontwikkelingsachterstand.
- Acties ten aanzien van energie-efficiëntie, vooral in het vervoer, de gecombineerde productie of het elektriciteitsverbruik kunnen de energieafhankelijkheid van de regio's verminderen.
- Ondersteuning van de ontwikkeling van efficiënte en schone technologieën voor het gebruik van vaste brandstoffen uit de Gemeenschap kan ertoe bijdragen de recessie in de Europese steenkoolbekkens te verlichten.

. **Voortgang :**

Joule I (240 contracten) nadert zijn voltooiing. In het kader van dit programma konden de meestbelovende technologieën worden geïnventariseerd waarop vervolgens dieper zal worden ingegaan in het kader van Joule II (220 contracten voor de 1e tranche). Er is tevens voorzien in een 2e tranche (besloten en openbare aanbestedingen in mei en juni 1993 voor contracten met een gemiddelde looptijd van drie jaar).

SAMENVATTING VAN HET PROGRAMMA VALOREN

(Exploitatie van het eigen energetisch potentieel)

. **Doel :**

- Exploitatie van lokale energiebronnen.
- Verbetering van de energievoorzieningsstructuur (vervanging van aardolie).
- Verspreiding van efficiënte energietechnologieën.
- Het leveren van een bijdrage aan de plaatselijke ontwikkeling door het creëren van arbeidsplaatsen.
- Verbetering van de levensomstandigheden.

. **Budget :** 392 miljoen ecu

. **Looptijd :** 1987 - 1991

. **Actieterrein :**

Valoren is een in het kader van de Structuurfondsen vastgesteld programma dat voorziet in de uitvoering van meerjarige acties voor rationeel energiegebruik en de exploitatie van lokale energiebronnen, alsmede voor bevordering van energietechnologieën ten behoeve van de betrokken regio's.

. **Voortgang :**

Dit programma is afgesloten met over het geheel genomen gunstige resultaten. Een evaluatie van de effecten op energiegebied en de economische en sociale effecten van het programma is thans aan de gang. Sommige begunstigde regio's hebben reeds om een vervolgprogramma VALOREN II verzocht.

. **Verband met de doelstellingen inzake economische en sociale samenhang :**

Dit programma heeft uitsluitend betrekking op regio's met een ontwikkelingsachterstand (doelstelling 1).

SAMENVATTING VAN HET PROGRAMMA POSEIMA

(Programma van speciaal op het afgelegen en insulaire karakter van Madeira en de Azoren afgestemde maatregelen)

. **Doel :**

- Een betere communautaire integratie (door de vaststelling van een passend kader voor de toepassing van het gemeenschappelijk beleid).
- Ervoor te zorgen dat de Azoren en Madeira deel hebben aan de dynamiek van de interne markt door optimaal gebruik van de bestaande communautaire wettelijke regelingen en instrumenten.
- De economische en sociale achterstand van de Azoren en van Madeira te helpen wegwerken.

. **Budget :** circa 72 miljoen ecu (waarvan $\pm$ 25 miljoen ecu voor energie)

. **Looptijd :** 1991 - 1993

. **Actieterrein :**

Het programma voorziet in een hele reeks specifieke maatregelen ter bevordering van een betere ontwikkeling van het eigen potentieel, waaronder communautaire steun als compensatie voor de extra kosten voor de voorziening van de Azoren en van Madeira met aardolie (referentiejaar 1989) over een periode van drie jaar (alleen vervoer over zee).

. **Werkwijze :**

De steun wordt verleend onder voorwaarde dat investeringsprogramma's op het gebied van energiebesparing en de ontwikkeling van nieuwe lokale energiebronnen (inclusief duurzame energie) worden uitgevoerd voor een bedrag dat tenminste gelijk is aan 50 % van de bijdrage van de Gemeenschap in de extra kosten voor het vervoer van aardolie.

. **Voortgang :**

Op energiegebied is voor 1992 5 miljoen ecu besteed en voor 1993 8 miljoen ecu uitgetrokken. Het eerste verslag van de regionale autoriteiten over de als tegenprestatie uit te voeren investeringsprogramma's moet de Commissie in de loop van 1993 bereiken.

. **Verband met de doelstellingen inzake economische en sociale samenhang :**

Madeira en de Azoren zijn ultraperifere eilanden (in een onder doelstelling 1 vallend gebied) waar communautaire steun alleen maar tot een betere samenhang kan leiden.

SAMENVATTING VAN HET PROGRAMMA REGEN

(Infrastructuren voor het vervoer van energie)

. **Doel :** Bijdragen tot :

- Het doorbreken van het isolement op energiegebied en de ontwikkeling van de perifere regio's.
- Communautaire integratie en de voltooiing van de interne markt voor energie.
- Diversifiëring van de energievoorziening en versterking van de continuïteit daarvan in de minder ontwikkelde regio's.

. **Budget :** 300 miljoen ecu

. **Looptijd :** 1990 - 1993

. **Actieterrein :** Dit programma heeft betrekking op :

- Transportnetten voor aardgas in de regio's die daarover niet beschikken.
- De koppelingen die het meest noodzakelijk zijn om de geïsoleerde gas- en elektriciteitsnetten van de perifere regio's aan te sluiten op de grote transeuropese netten.

. **Werkwijze**

REGEN is een communautair initiatief waartoe door de Commissie is besloten in het kader van de Structuurfondsen. Op basis van de van de Lid-Staten ontvangen voorstellen voor projecten verleent de Commissie steun voor de financiering van investeringen in infrastructuur.

. **Voortgang :**

De Commissie heeft tot dusver de volgende steunbedragen goedgekeurd :

- 87 miljoen ecu voor de aanleg van een aardgasnet in Griekenland
- 105 miljoen ecu voor de aanleg van een aardgasnet in Portugal
- 108,5 miljoen ecu voor de koppeling van het Ierse en het Britse gasnet
- 35 miljoen ecu voor de eerste fase van het project voor de koppeling van het Italiaanse en het Griekse elektriciteitsnet.

Deze steun bedraagt 35 % van de voor de periode tot 1993 geplande subsidiabele investeringen.

De uitvoering van deze vier projecten is aan de gang.

N.B. : Een deel van de werkzaamheden heeft betrekking op de periode na 1993.

. **Verband met de doelstellingen inzake economische en sociale samenhang :**

Dit programma is gereserveerd voor regio's met een ontwikkelingsachterstand (doelstelling 1).

REGIONALE EN STEDELIJKE ENERGIEPLANNING

. **Doel :**

De hoofddoelstellingen van de Gemeenschap (interne markt, economische en sociale samenhang, verbetering van het milieu en van de kwaliteit van het bestaan) helpen realiseren door bevordering van energiebeheersing, energie-efficiëntie, plaatselijke en duurzame energiebronnen en onderzoek naar de optimale omstandigheden voor de energievoorziening op regionaal en stedelijk niveau.

. **Looptijd :** in het kader van dit programma, dat in 1982 van start is gegaan, worden telkens op jaarbasis projecten gefinancierd.

. **Budget :** 3 à 4 miljoen ecu per jaar

. **Activiteiten :** Via dit programma worden drie typen maatregelen gefinancierd :

- Studies inzake energieplanning op regionaal of stedelijk niveau (inventarissen, analyses en balansen, prognoses op middellange en lange termijn, keuze van strategieën en opstelling van een meerjarig programma voor acties ter bevordering van de energievoorziening).
- Aanvullende haalbaarheidsstudies betreffende energieprojecten of groepen van dergelijke projecten.
- Steun bij de oprichting van plaatselijke of regionale teams voor begeleiding en advies op het gebied van energiebeheersing.

. **Werkwijze :**

Sinds 1989 wordt jaarlijks een aanbesteding gehouden.

. **Betrokken gebieden :** Alle regio's en steden van de EG

. **Voortgang :**

Tot op heden hebben ongeveer 200 Europese regio's of steden van deze actie gebruik gemaakt.

. **Verband met de doelstellingen inzake economische en sociale samenhang :**

Volgens het jaarlijkse aanbestedingsbericht wordt prioriteit gegeven aan perifere regio's, eilanden en steden in die gebieden, in verval verkerende industriële regio's of steden en plattelands- of berggebieden.

Zo kon bij voorbeeld de helft van de eilanden in de Gemeenschap reeds van dit programma gebruik maken.

ISSN 0254-1513

COM(93) 645 def.

DOCUMENTEN

NL

10 05 12

Catalogusnummer : CB-CO-93-693-NL-C

ISBN 92-77-62602-X

Bureau voor officiële publikaties der Europese Gemeenschappen
L-2985 Luxemburg